Dévaványa Városi Önkormányzat
Képviselő Testületének
5510 Dévaványa, Hősök tere: 1.

E l ő t e r j e s z t é s
a Városi Önkormányzat 2011. szeptember 29. napján megtartásra kerülő
képviselő testületi ülésére

Tisztelt Polgármester Úr !
Tisztelt Jegyző Asszony !
Tisztelt Képviselő Testület !

T ö r ő c s i k Mária (5510 Dévaványa, Széchenyi u. 5. sz. alatti lakos) Bereczki tanár úr (szerény) munkatársaként, a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény volt dolgozójaként és a KJHE tagjaként néhány gondolatomat szeretném Önökkel megosztani.

Mindezeket köszönet, bizakodás, tájékoztatás formájában, valamint lelkiismereti kérdésként vetném fel.

Tisztelettel szeretném megköszönni a 2011. június 30-i képviselő testületi ülésre beadott előterjesztésemben és a hihetetlen mennyiségű támogató és elismerésekben bővelkedő levelekben leírtak fontosságát átérezve, nevezettek iránt a tiszteletüket és elismerésüket kifejező határozat-hozatalukat.

Olvasva a *„Kultúra Lovagrendje Évkönyvét"*, bizakodva gondolok arra, hogy célunk és törekvésünk meghozza a remélt eredményt, és városunk Múzeumalapítója:

- **Dr. Bereczki Imre** régész- néprajzkutató,

/ - akinek gyűjteményi hagyatékát 1951-ben védetté, 1952-ben pedig nemzeti érdekű magángyűjteménnyé nyilvánították,

- akinek - több évtizeden keresztül gyűjtő, őrző, rendező, áldozatos munkája révén - a gyűjteménye számos szakértő (MNH, MTA Régészeti Intézete, Országos Levéltár, Néprajzi Múzeum, Megyei Levéltár) szerint az általuk felügyelt szakterületeken önmagában is jelentős, összességében pedig a Délalföld legjelentősebb ilyen gyűjtése. /

is helyet kaphat az évkönyvben olyan kiválóságok között, mint pl:

- **Kozma Imre** atya, a Magyar Kultúra Lovagja: „ 40 év a szegények szolgálatában „, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalapítója, aki a közösségbe vezető

útról ezt vallja:" Le kell ültetni a szegényeket olyan emberek asztalához, ahol kenyér, étel és ital mindennap kerül az asztalra. „, aki azt tanulta: " úgy adni, hogy ne legyen megalázó elfogadni. „

- vagy: **Makovecz Imre** (Bp) építész, a MKL, „A néphagyományok ápolása érdekében kifejtett életművéért"
- vagy: **Ráday Mihály** az MTV főmunkatársa, a MKL, „ A magyar kulturális örökség megmentéséért"
- vagy: Hornok Lajosné **Németh Eszter** Gyomaendrőd, nyugdíjas pedagógus, MKL, a „ Néprajzi örökség felkutatásáért",
- vagy **Vaszkó Irén** Gyomaendrőd, nyugdíjas tanárnő, MKL, „ Tanári példamutatásáért, a néprajzi örökség megőrzéséért" ,
- vagy **Borbíró Lajos** Füzesgyarmat pedagógus, MKL, „ A helytörténet ápolása érdekében kifejtett életművéért" ... stb.

Tisztelt Polgármester Úr!
Tisztelt Jegyző Asszony!
Tisztelt Képviselő Testület!

Tájékoztatásként szeretném elmondani, hogy a 2011. szeptember 10-i füzesgyarmati honismereti összejövetelen a hozzászólásomhoz az ötletet, a bátorságot szintén **Borbíró Lajos** bácsi, a Füzesgyarmati Csánki Dezső Helytörténeti Egyesület alapító elnöke, helytörténeti kutató, a Magyar Kultúra Lovagja, **„Emlékeztető"** című írásából merítettem.

Lajos bácsi felhívja a figyelmet **„ a tagoknak adandó feladatok adására, ne csak a rendezvényeken résztvevőknek, hanem mindenki kapjon képességének megfelelő feladatot."**

Dévaványán is példaértékűnek mondható a múzeumbarátok részéről a múzeumi rendezvényeken évek óta megnyilvánuló segítségnyújtások különböző formái.

Lajos bácsi felhívása, a tagoknak a rendezvényeken túli feladatok adására vonatkozik.

Ugyanakkor a Karácsonyi János Megyei Honismereti Egyesület Vezetősége is ismételten kéri és felhívja a figyelmet a „ KI- KICSODA „ kérdőívek kitöltésére, illetve annak leadására. Ezen kérdőívek egyik pontja is utal a tagoknak adandó, illetve a tagok által vállalt feladatok elvégzésére.

Én a kérdőív kitöltésén és leadásán már túl vagyok, amiben felajánlottam „képességemnek megfelelő"' feladat vállalását a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjteménynél.

A **Tisztelt Képviselő Testület** felé is szeretném konkretizálni, mint ahogy a honismereti összejövetelen is elmondtam, hogy milyen feladat vállalására gondoltam, gondolok.

- Bereczki tanár úr gyűjteményi hagyatéka leltározásába is szívesen besegítenék, bár arra már nem igen van esély, mivel a múzeumnyitás óta eltelt 11 (tizenegy) év alatt a szakleltározás már megtörténhetett.

- Nem ajánlhatom fel segítségemet a néhány 10 ezer db. fényképnegatívok mentésére vonatkozóan, - bár példaértékű a múzeumnyitásra, 2000-ben megjelentetett első fényképalbum - „ Dévaványa Régen és Ma „ címmel,- mert ehhez nem értek.

Viszont a mondás azt tartja: „ **Tedd meg, ami tőled telik, a többit bízd Istenre !** „

Én is ezt szeretném tenni, mint nyugdíjas, mint honismereti tag.

Furdal a **lelkiismeret,** ha nem teszem, pedig megtehetném, mint nyugdíjas, mint honismereti tag.

(Honismereti tevékenységként tettem és teszek is szerény cselekedeteket, amit nem a dicsekvés mondat velem.)

Foglalkozásomból (gyors- és gépíró) eredően örömest, folyamatosan számítógépre tenném - Bereczki tanár úr több szekrény terjedelmű néprajzi és történeti írott anyagaiból - **a kiadványokra szánt írásokat.**

/ Igaz, a Bereczki Gyűjteményben is vannak néhány kiadványok, amit még Tanár úr készített elő a kiadásra.

Ezen túl vannak a múzeumot gazdagító szakdolgozatok: pl: múzeumi gyakorlaton lévő (1997-2000) egyetemei hallgatók Dévaványáról szóló szakdolgozatai, továbbá egyéb szakdolgozatok, melyekhez a múzeumi anyagból gyűjtöttek adatokat, továbbá olyan írások is kerültek leadásra a múzeumba, melyeket Dévaványán pályázati felhívásokra adtak be, - köztük voltak díjazottak is - és kerültek kiadásra a **„Kincseink"** című sorozatban. Ilyen volt pl: - többek között: Özv. Papp Zsigmondné sz: Marcsa Lenke (Lenke néni) beadványa is.

A pályázati felhívások kiírására, az életutak megírására példával szolgált egy orosházi helytörténész, negyedszáz elismerést megérdemelt személy életútját bemutató könyv. /

A bikaszín szomszédságában volt a kenderáztató, a valamikori vályogvető gödrök közt terült el és a bikaszín dolgozóinak kellett az áztatási szezonban felügyelni és irányítani a munkálatokat! Erről a munkálatokról, így ír *Hegyesi János bácsi* helységünk poétája:

Szapulás

Gyermekkoromból jutott valami eszembe:
Felidézem újra emlékezetembe.
A vasútárokban téli hó levében
Fonalat mostuk a tavaszi napfényben.

Jó Anyám s Nagyanyám, amit télen fontak,
S a szapuló lében puhulni pácoltak,
Másnap mi a vízben vígan mártogattuk,
Pajkosan egymást is nyakon locsolgattuk.

Jó szülőnk pedig, téve mosószékre,
Sulykolták, amíg csak fehér nem lett végre.
Gyermekésszel akkor azt hittem, szétverik,
De hamar megtudtam, csak javára teszik.

Láttam, hogy jó Anyám nem hiába fáradt,
Mert mikor a szennytől tisztulva megszáradt,
S rásűtött a napnak ragyogó sugára,
Mint a csillogó hó, úgy fénylett a szála.

Szövőszékre került a fonál azután,
Szépen sorakoztak a vetélő nyomán,
És a durva fonál finom pamutszállal
Összeszőve szépen megférték egymással.

Ínség jön a népre: Te adod Istenem!
S jól teszed, azt súgja egy titkos érzelem.
Javára szolgál az: talán így észretér.
A tiszta életre hamarabb révbe ér.

Sulykold, verjed Uram az emberiséget!
Nem akarja tudni ez a tisztességet.
Mártogasd bele jól a szapuló lébe,
Űzd a nyomorúság ínséges levébe!

És ha majd megunják súlyát ütésednek,
Megtörve, tisztulva hozzád közelednek,
Töröld le a könnyet Atyai kezeddel,
Simogasd meg őket áldó szeretettel.

Gyomláld ki szívükből a vak gyűlöletet.
Ültess a helyére örök szeretet,
Hogy az életúton kezet-kézbe téve
Induljanak el egy szebb élet elébe.

Adj nekik egyforma erőt, bölcsességet,
Ne nyúzhassák egymás haszonlesés végett.
Hogy ne legyen köztük többé olyan gyáva,
Aki jármot hagyjon tenni a nyakára!

1934.

Ma. Már nincsenek meg a tenyészállatok, megszűnt a bikaszin. Nincs már meg a kenderáztató sem. A gödrök között most haltenyésztés folyik. De *Hegyesi János* parasztköltő verse, ma is érvényes és talán időszerűbb, mint valaha!

Blanckenstein-kastély

1817-től a falu gazdája a *Blanckenstein* család. Ők alakították át az egyszerű kiskúriát kastéllyá. A família eredetét *Conradus miles de Blanckensteinnek* 1313-ig vezethetik vissza nemesi családfájukat. 1792-ben született *Blanckenstein Ernő*, Császári Királyi Kamarás, titkos tanácsos, lovastábornok, a 6. huszár ezred tulajdonosa kapta meg a magyar állampolgárságot, két öccsével *Keresztéllyel és Henrik-Lajossal* együtt.
Blanckenstein Henrik feleségül veszi *Wenckheim Carolinát*, s így kapta meg felesége révén Gyarmat nagykiterjedésű határát.
Fiúk születik *Pál,* Morvaországban 1866-ban, majd feleségül veszi, *galánthai gróf Eszterházi Máriát,* aki 1875-ben született... E házasságból népes család alakult ki.
Gyermekeik: *Ilona, Erzsébet, Pál, János, Mária, György és Miklós.*
Gróf. Blanckenstein Pál, főiskolai tanulmányait Bécsben végezte s ott lett Császári Királyi Kamarás és a VII. dragonyos ezred főhadnagya, főrendházi tag és Békés vármegyei bizottsági tag stb. Ő 1935-ben, felesége, 1936-ban hunyt el.
Mint érdekességet mondom el, hogy a grófi-család, amikor egy gyermekük született, mindig alakítottak egy majort és a gyermekről, illetve gyermekeikről

nevezték el... Így van még ma is Gyarmat egy-egy határa elnevezve: *Imre-major, Lajos-major, Pál-major, Ilona-major, Jenő-major, Mária-major* és így tovább...
Ezeket az adatokat, a grófi családról, *Bajnok Imre* füzesgyarmati atyánkfiától, - aki szakköri tag volt - kaptam, kaptuk... Ő mindig tartotta a családdal a kapcsolatot, amíg el nem hunyt.

Ma. A kastélyból ma már nincs meg semmi sem. A kastély helyén iskola, óvoda és futballpályák stb. vannak. A grófi-erdő helyén, pedig fürdő-kombinát, üzletek és magánházak vannak.

Kápolna

A kápolna 1821-ben készült a gróf család részére. De a **Római Katolikus Egyház** iratai 1786-ból származnak s az első káplánja *Kosztolányi Sándor* ferenczrendi szerzetes volt. A plébániát 1883-ban *gróf Károlyi Antal* alapította, mikor is idetartozott Füzesgyarmat, Szeghalom, Vésztő, Fás és Sziget. A kápolnát 1911. október 17-től 1912. június 30-ig bővítették, és ma is ilyenképpen látható.

A II. világháború előtt két iskolát tartott fenn s a tanítók voltak: *Illés Mihály és Hegedűs János.* Ma az egyház a szeghalmi esperességhez tartozik, nincs önálló plébánosa. A kápolna igen impozáns s remek fafaragású kegytárgyakat láthat az ide látogató!

Hauzmann Béla vendéglő és bolt

Ez az üzlet, üzletek a **Kossuth - Vörösmarty utca** sarkán volt. Arról nincs adatunk, tudomásunk, hogy mikor épülhetett, és ki építette, de valószínűleg *Hauzmann Béla*, aki zsidó személyiség volt. Az I-II. világháború alatt *Makra Sándor* és családjáé lett. Ők megszüntették a vendéglőt s csak a vegyesbolt maradt fenn. Az épület többi részét lakásnak alakították át.
A vegyesboltot államosították és a földműves szövetkezet égisze alatt működött a *Makra-család* maradt benne kiszolgáló személyzetnek

Ma. Kihaltak az idősebb *Makra-család* tagjai és a család örökölte.
Ők nem tartották meg az üzletet, hanem eladták, amit a **Polgármesteri Hivatal** vett meg. És a házat, épületet lebontották, és mint üres telek áll s várva, hogy majd beépíti „valaki"?!

Méntelep

A **Kossuth és a Rákóczi utca** sarkán volt. A **Füzesgyarmati Legeltetési Társaság** és a község közös tulajdona volt. Igen híres volt a szeghalmi járás, sőt a megye területén, ez a méntelep és 8-10 csődör ált a gazdák lovainak rendelkezésére. A méntelepet *vitéz Homoki Lajos* földbirtokos alapította, hozta létre...

Vitéz Homoki Lajos, Füzesgyarmaton született 1887-ben. Iskolai tanulmányai befejezése után a 228 holdas családi birtokon kezdett gazdálkodni. Birtokán belterjes gazdálkodást és intenzív állattenyésztést folytatott. Például 1931-ben a tenyészállatvásáron nagydíjat nyert kancájával.

A helység társadalmi életében is részt vállalt. A közbirtokosság, a téglagyár elnöke, a községi képviselő-testület tagja, a református egyház presbitere, Békés vármegye törvényhatósági bizottsági tagjaként működött.

A Gazdakör megalapításához 1000 pengőt adott s járult hozzá. Mint a Füzesgyarmati Legeltetési Társulat alapítója elérte, hogy a **Méntelepen** – 1930 óta – törzskönyvezés folyjon, legyen.

Bucsán a nagylegelőn 100-120 darab csikótelepet tart fenn nyaranta. *Homoki Lajos* úgy értett és ismerte a gyarmati lóállományt, hogy megtudta mondani, mely méntől, csődörtől van lova, bármely gazdának a faluban...

A I. világháború alatt az orosz, oláh fronton harcolt, hősies magatartása miatt 1943-ban vitézé avatták!

Neje volt: *Nagy Margit*. Gyermeke, leánya Irma.

Gacsári István: Füzesgyarmati krónikában, azt írja: *„... a Homokiak jöttek Beregszászból, Berek vármegye fővárosából vagy Homokról, mely határos helység Beregszásszal...".*

Ma. Mint a legtöbb birtokosról azt mondhatjuk el, hogy II. világháború után elvették vagyonukat. Így került *Homoki Lajos* háza a Vörös Csillag tsz-hez és lett brigádszállás, telephely. A lakásokat, a tanács, lakóknak adta ki... Jelenleg a ház magán kézben van.

A Pikó bolt

Ez a bolt az **Ady – Garai - Toldi utca sarkán** volt. A bolt egy igen népszerű, *Pikó-család* alapította. Néhány szó a famíliáról... *id. Pikó Sándor* községi gyámhatóság vezetője volt. 1880-ban Füzesgyarmaton született iskoláit is itt végezte, majd szülei mellett gazdálkodott. 1917-ben vette át mintegy 32 hold gazdaságnak vezetését. De részt vett az I. világháborúban, mint a 2. honvéd -huszár ezred katonája és ott teljesített szolgálatot 1917-ig... Élénk közéleti működést fejtet ki és alapítója volt. A Füzesgyarmati I. tizedbeli Polgári

Olvasókörnek, melynek hosszú időn át elnöke volt. Az alapításban részt vettek: *Gyáni Lajos* 48-as honvéd, *Pálffy István, Kóti István, Hegedűs Sándor, Zs. Nagy István, Nagy Imre* és mások... Az olvasókörnek saját könyvtára volt és 30-40 taggal rendelkezett.
Pikó Sándor tagja volt a képviselő-testületnek, a Hangya Szövetkezet felügyelő bizottságának, presbitere volt a református egyháznak is.
A boltot fia alapította, de a II. világháború után elvették és a földműves-szövetkezet, majd az **ÁFÉSZ** tulajdona volt.

Ma. Magán kézben van.

Ritka, nevezetes, érdekes épületek, házak IV.

Nagy Mihály – kocsma

A kocsma a **Rákóczi - Kossuth utca** sarkán volt hajdanán, kis emberek búfelejtő helye volt. Majd a **Földműves-szövetkezeté** lett. A tőszomszédságában volt a **TŰZÉP** s így igen nagy volt a forgalma. A **TÜZÉP** - fuvarosok találkozóhelye volt. Hírhedt italbolt volt mindig volt valami botrányos esemény.

Ma. Jó néhány éve megszűnt a kocsma s lebontották, helyette modernház, lakás épült...

Levente Egylet

1941. május 11-én alakult Gyarmaton, Kossuth 35. szám alatt, az egylet 66 fővel, *vitéz Homoki Lajos* földbirtokos és *Hegedűs János* katolikus tanító irányítása alatt. Az egylet célja volt, hogy a tagjaiból jó hazafiakat neveljen. A levente foglalkozások kötelezőek voltak, az iskolában nyert nevelés kiegészítése útján egységes szellemű és nemzeti érzésű, vallásos, küzdőképes fiatalokat neveljen. Tagjaiban a nemzeti, a katonai, a közösségi és polgári erényeket valamint a nemzeti öntudatot kifejlessze és megvalósítsa!

- Az élethivatás és ezen át a nemzet szolgálatának gondolatát tudatosítsa és mindezek által a nemzet harckészségét, szellemi és testi ellenálló képességét gyarapítsa, vagyis gondoskodjék az ifjúság szabadidejének helyes használatáról szól az alapszabályuk.

A levente, az ifjúság szabadidejét teljesen lekötötte, a kötelező foglalkozásokkal, ezzel azt próbálták elérni, hogy a fiatalság figyelmét a II. világháborúról eltereljék. Különben a levente szó jelenti: Hős, vitéz!
Az egylet 1944. októberében szűnt meg az oroszok bejövetelével...
Ma. Családi háznak van átalakítva, a Levente Egylet székháza.

Füzesgyarmati Hitel Szövetkezet

Ez a bank az **Erdős - Kossuth utca** sarkán volt valamikor. A hitel szövetkezetet *Erdős István* földbirtokos kezdeményezte a saját házában.
A Hitel Szövetkezet vezetősége volt:

Elnök: *Bolyó Sándor* postamester
Igazgató: *dr. Daru János* ügyvéd.
Pénztárnok: *Kovács István.*
Könyvelő: *Juhász Imre.*

A 6 tagú felügyelő bizottság elnöke: *Nagy Lajos* asztalosmester, az iparoskör elnöke volt. A hitel szövetkezet 900 darab 40 pengős üzletrésze 36.000, azaz harminchatezer pengős üzletrész tőkét tett ki.
Az Erdős-féle hitel szövetkezet a II. világháború alatt szűnt meg.
Ma. Családi ház.

Posta

Füzesgyarmaton 1867 óta van postai szolgáltatás. Az első **Állami Posta Hivatal a Bethlen u. 6. szám** alatt volt, majd átköltözött a **Petőfi u. 1. szám** alá, mely 1950 és 1970 között itt működött.
A posta állami intézmény, amely leveleknek, csomagoknak, pénzküldeményeknek szárazföldi, vízi vagy légi után közvetít, illetve üzeneteknek, híreknek távíró, távbeszélő és rádió útján, a címzetthez továbbításával foglalkozik, foglalkozott.
Valamikor igen népszerű postamesterei voltak: *Bolyó Sándor, Zsiros Pálné, Gyáni Károlyné* és mások. A Petőfi u. hivatalt lebontották. Helyette új épület lett építve: *Turi Zsigmond*, hűtő-és háztartási gép szerelő üzlete van.

Sári József terményfelvásárló

Ez az épület, ház a **Széchenyi - Petőfi utca** sarkán volt. Itt lakott *Sári József* és felvásárló telepe is. A gazdáktól, termelőktől vásárolta fel a felesleges gabonájukat és ő a felvásárló gabonát a katonaságnak és nagyobb nemzeti vállaltoknak adta tovább, haszonnal.
Gacsári István: Füzesgyarmati krónikában írja, hogy *„:.. a Sáriak Földesről Ványára, Ványáról a Szőkékkel és Gacsáriakkal jöttek Gyarmatra. Nemes família volna...".*

Ma. 1980-as évek közepén lebontották a házat, a telepet és a Vadásztársaság épített a telekre emeletes székházat. Azóta igen kedvelt a társaság székháza: különböző rendezvényeknek ad helyet...

Csatári szabóság

Az unitárius templom szomszédságában, épített házat, kúriát: *Csatári Kálmán* szabómester. A szabóság igencsak jó nevű, híres volt a két háború között. A fiát tanította és tanító lett... Jött a II. világháború és behívták, mint tartalékos tisztet kiképzőnek. Már középiskolás volt, mikor elkezdett verseket írni, meg is jelent két verseskötete. De a háborúban háborús bűnösnek vették, mint katonatisztet, de később rehabilitálták és újra taníthatott.
Nagy kár, hogy nem foglalkozott – a két kötet után – versírással, pedig jó tollú személyiség volt, bizonyság erre az édesapjához írt verse is – íme:

Apám

Nádfedeles kis házban születtem,
Tán akkor is dalolt az apám,
S én már akkor is hallgatám.

Jókedvében faragta Isten,
Nótával kelt és feküdt az apám,
S én hallgatám!

Nem tanultam én verset dalolni,
Csak hallgattam, hogy dalol az apám,
S egyszer nekem dalra nyílt a szám.

Már rég nem hallottam dalolni,
Most már nem dalol vígan az apám,
Pedig, de boldog szívvel hallgatnám!

Miért is szakadt gond a világra?
Hogy ne daloljon többet az apám?
Isten! Jön-e nóta ezután?

Lehet, hogy mások észre sem veszik,
Pedig apámnak nem kell a nóta...
De az én szívem úgy fáj azóta!

1939.

Talán még egy versét adom közre bizonyság tételeként, íme:

Tél

Őszi hervadáskor lehull a levél,
Elhal a madár dal...Közeleg a tél.
Oktalan haragja megrázza fát,
Minden kis ablakon besírja magát.

Behordja az útat a sárga avar.
Mint egy puha szőnyeg, oly lágyan takar.
Végig sepri a szél a sírkerteket,
S kidönti a korhadt fakereszteket.

Elhal a madár dal...Lehull a levél,
Örök hervadásról sír, zokog a szél.
Fehér hótakaró borít szemfedőt.
Temeti a jelent az elmult időt!

Elmúlik az élet...s vissza sose tér,
A kifosztott erdő is erről beszél.
Bólogatva sírja téli panaszát,
S visszavárja búgó gerlicék dalát!

De a fagyott földön egy kis hóvirág,
Hírdeti, mit áhít az egész világ.
Új tavaszról, nyárról mond mesét a szél.
S új tavaszi fényben kihajt a levél.

1936.

Hangyabolt

Valamikor hajdanán **Füzesgyarmat, Széchenyi u. 18. szám** alatt lakott egy zsidó ember – mondják adatközlőim, de a nevét már homály fedi. Csak a Hangya Szövetkezet vegyesboltjára emlékeznek!
Ez a ház egy időben *Vida István* családjáé volt, majd *Furkó Sándor* vállalkozó vette meg és üzemelteti az **ÁFÉSZ-tól** átvett boltot.

A Giszmánn-ház

A II. világháború alatt *Giszmánn József* nevesítette a nevét magyarra s lett *Gidai József*. Különben ez a ház, lakás 1880-ban épült, amit *Kertész Péter* kovácsmester és felesége építetett. Volt egy fogadott lányuk, és azt elvette *Gidai József,* így lett a ház, a kovácsműhely és némi föld tulajdonosa. A család halála után *Nagy László* kovácsmester örökölte a vagyont, tőle vette meg az akkori Tanács és a Műemléki Felügyelőség tájháznak, mivel az 1970 évek elején tájjellegűvé minősítették!

Ez a ház a **Széchenyi - Simonyi utca** sarkán van. A községbe vasúton érkezve jön a látogató, közel a Felsőállomáshoz van a tégla alaprajzú telken az utcára merőlegesen, a háromosztagú szoba-konyha-szoba elrendezéssel. Közvetlen mögötte hozzáépítéssel van a kamra, istálló és a kovácsműhely és különböző ólak... A lakóépület udvari homlokzata előtt pilléres tornác, gang áll. A kovácsműhely bejárata előtt három faoszlopos, fedett előtér került kialakításra, ahol a lovakat patkolták.

Valamennyi épületrész falazata vályogból készült. A tetőszerkezet torokgerendás, az ólaknál üres a fedélszék. A héjazat a lakóépületnél nád, gerincén cserépfedéssel, a többi épület hazai cserépfedésű. Valamennyi helység döngölt agyag.

A **Tanács és a Műemléki Felügyelőség** 1978. július l-én vette meg ezt az épületet, házat. 1973. május 5-én alakult helytörténeti szakkörnek és az

összegyűjtött régiségeknek! S egyben ez lett a szakkör, később az egyesület székháza - **Füzesgyarmat, Simonyi utca l. szám.**

A szakkör, egyesület fennállása során e tájházba igen sokan adományoztak különböző: néprajzi, helytörténeti tárgyakat és dokumentumokat– íme néhány név a teljesség igény nélkül:
Gyáni Endréné, Gyáni Endre, Takács Károly, Vári János, Csenkei Sándorné, Szőllősi Sándor, Magyar Béláné, Homoki Lajosné, Szabó Lajosné (Kont u.), Kovács István, Hegyesi János, Zs. Nagy Károly, Varga István, Vári Mihály, Báthoriné Gyáni Magdolna, Vörös Csillag tsz., Nagy-Községi Tanács, Csenkei Sándor, Borbíró Lajos, Balázs Balázs, Lakatos Sándor, Sági Gyuláné, Péntek Kálmánné, Botorné Ványi Margit, Tokaji Gyula, Csák Imre, Borbíró Lajosné, Nagy László (ref. Püspök helyettes), Koós Istvánné, Magyar Mezőgazdasági Múzeum helyi csoportja, Makra Lajosné, Kiss János és felesége, Balogh Endre, Bagdi Imre, Fekete János, Dienes Jánosné, id. Dengi Mihály, Köleséri Sándor és felesége, Lázár Lajos (Baross u.), Makra Józsefné, Fekete Imréné, Szilágyi Erzsébet, Tűdős Istvánné, id. Égető József, Borsothy István, Bálint Endre, dr. Gidai Imre, Szénási András, Birinyi Jánosné, Hegedűs Sándorné, Galambos Katalin, Szőke Ildikó, Szilágyi Lajosné és még sokan mások...

A saroktelken álló ház melynek udvarán a *„tájház"* táblát találjuk kitéve, mellette volt egy ezüstfenyő, de sajnos valaki ellopta, melyet a **Karácsonyi János Honismereti Egyesülettől** kaptuk ajándékba.
A ház falfelülete oszlopmintás tagozatok taglalják, a padlás két négyszög alakú szellőzőnyíláson keresztül kap a padlás fényt.

A házban be van rendezve egy konyha, az 1920 évekből, mely a gyarmatra jellemző tárgyak díszlenek. A nagyszobában is ugyancsak az 1920-1930 évekből származó tárgyak láthatólag... Míg a kisszoba kiállító-terem, amit minden évben más, más *„dógokkal"* van berendezve *Borbíró Lajosné és Borbíró Lajos* által. Például: a szakkör, illetőleg az egyesület 25, 30, 35 éves alakulása, évfordulója, Rákóczi és 48-as szabadságharc, Hegyesi János parasztköltő és más „tőlünk kerültek ki kiváló személyiségekre" emlékezve, igen nívósok ezen kiállítási anyagok, mely örömmel tölt el bennünket.

E tájház kialakulást egykori szakköri tagunk: *Budainé Fadgyas Etelka* naiv festő, költő egyik versét adom közre – íme:

A gyarmati öregház

Széchenyi utcán nádfedeles kis ház,
Itt lakott hajdanán Gidai a kovács,
Szorgalmas ember volt, akárki meglássa
Mutatja a műhely, sok kézi szerszámja.

Igen e kis ház, száz éve már,
Ki is szolgált néhány nemzedéket – lám.
Ablaka piciny, épphogy ki látsz rajta,
Formája is olyan, mint egy öreg pajta!

Most, hogy körülötte szép házak épülnek,
Feltűnt, az a kis ház, a falu népének:
S hogy el ne feledjük a régit, a múltat,
Megtették e házat: falu-múzeumnak!

Hírdesse lám ilyen volt, a régi,
Ilyen kis házban is, meglehetet élni!
Csak megértés kellett, szorgalom, akarat,
A szeretet összetart népeket, falvakat!

Most, hogy jó dolgunk van, el bízzuk magunkat,
El-el feledjük s temetjük a múltat…
Mitől áll még most is erősen, e nádfedeles ház?
Jó lenne megállni, kutatni a titkát!

Régen is, meg most is, az alapos munka,
Gondosság, becsülés: ez lehet a titka,
Tiszteljük a régit, becsüljük az újatt,
Ez mutasson, Ifjúságunknak útat!

1979. március 15.

Budainé Fadgyas Etelka.

Ez a tájház csöndes és nyugalmas, a kicsi ablakok kizárják az utcazaját, s meghatódva áll a látogató, s a múltat csodálják.

- Folytatás következik majd -

Forrás - Irodalom

Győrffy István: Magyar falu magyar ház – 1943.
Borbíró Lajos: Fénye ennyi év után is tisztán világít – 1999.
Márki Sándor: Békés Vármegye – 1936.
Borbíró Lajos: Adalékok: a füzesgyarmati iparoskör megalakulásáról. Békés Megyei Hírlap, 1979. február 18. száma.
Gyógyszertári Almanach – 1902.
Borbíró Lajos: 95 éves a Hangya... Békés Megyei Hírlap, 1994. december 2. pénteki száma.
Borbíró-Szilágyi: „Téglaporos a kalapom" Helytörténeti füzet VIII. szám, 2000.
Dr. Szentesi Károly: Füzesgyarmati Kultúrház története. 1969.
Hegyesi János: Szapulás c. verse – 1934.
Csatári Kálmán István: Apám és Tél című versei – 1936.
Szarkáné Bíró Piroska: Füzesgyarmat tájház. 1992.
Borbíró Lajos: Füzesgyarmatról indultak – kézirat, 1980/1981.
Budainé Fadgyas Etelka: A gyarmati öreg ház c. verse. 1979.
Borbíró Lajos: Füzesgyarmat ősi birtoka a Vármegyének. 2006.
Varga Marianna: Magyar népviselet régen és ma. 1982.
Hársfalvi Péter: Vallomások – a hazáról, népről, hazafiságról. 1975.
Kanyar József: Honismeret és Nemzettudat – Életrajzi vallomások 2000.
Miklya Jenő: A pákászok világából – 1970.
Ortutay Gyula: A nép művészete. 1981.
Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága. 1981.
Wass Albert: Örökségünk – Hagyaték. 1985.
Dr. Szőke Sándor: Szülőföldem Füzesgyarmat – Életképek, események az 1930-as és 1940-es évekből. 2005.
Szarkáné Bíró Piroska: Füzesgyarmati kapuk és kerítések. 1997.
Szűcs Sándor: A régi Sárrét világa. 1992.
Wass Albert: Elvész a nyom. 2000.
Szarkáné Bíró Piroska: Épületek fadíszei öt sárréti településen. 1999.

TARTALOM

Előszó
Nevezetes, ritka, érdekes épületek, házak. I.
1.) Brudermann-ház
2.) Köleséri-ház
3.) Csató-fényképészet
4.) Apolló-mozgószínház
5.) Puskás-féle vendéglő
6.) Patika
7.) Gaustánn-ház
8.) Százéves a Hati cukrászda...
9.) Hangyabolt
Érdekes, ritka, nevezetes ház, épület II.
10.) Glück Sándor bankháza
11.) Fehér Rudolf-ház
12.) Legeltetési Társaság Téglagyára
13.) Szilágyi téglagyár
14.) Bikaszín, kenderáztató
15.) Blanckenstein-kastély
16.) Kápolna
17.) Hauzmann vendéglő, bolt
18.) Méntelep...
Ritka, nevezetes, érdekes házak, épületek. III.
19.) Pikóbolt
20.) Nagy Mihály kocsma
21.) Levente Egylet
22.) Füzesgyarmati Hitel Szövetkezet
23.) Posta
24.) Sári József terményfelvásárló
25.) Csatári-szabóság
26.) Hangyabolt
27.) A Giszmánn-ház